

"Bizim nefis ve şeytanımıza ne oluyor ki; böyle bir Zat'ın bütün davalarının esası olan La İlahe İllallah'ı, bütün merâtibiyle beraber kabul etmesin..." Tevhidin ne gibi mertebeleri vardır?

Tevhidin mertebeleri denilince, öncelikle şu üç ana mertebe hatıra gelir: **Tevhid-i Zat, tevhid-i sıfat ve tevhid-i ef'al.**

Tevhid-i Zat; Allah'ın zatının bir olduğunu ifade eder. Varlığı vacip, ezelî ve ebedî olan tek zat Allah'tır. Ondan başka vacib, ezelî ve ebedî bir varlık düşünülemez.

Tevhid-i sıfat; Allah'ın zatında olduğu gibi sıfatlarında da şeriki, naziri olmadığına itikat etmek demektir. Sonsuz kudret, sonsuz ilim, mutlak irade ve sair ilâhî sıfatlar ancak Allah'ındır. Bu sıfatlara bir başkasının sahip olması imkânsızdır.

Tevhid-i ef'al denilince, Cenab-ı Hakk'ın birbirinden farklı fiilleri ve bunların icra edilmesiyle tecelli eden fiilî isimleri hatıra gelir. Mesela, **terzik** (rızklandırma) bir fiildir, **Rezzak** ise fiilî bir isimdir. Bu fiiller ve isimler, bütün mertebeleriyle, ancak Allah'a aittir. Yani, "**Lâ ilahe illallah**" cümlesi "**La Hâlık'e illallah, Lâ Râzık'a illallah, Lâ Rabb'e illallah, Lâ Malik'e illallah**" gibi birçok tevhid cümlelerini içine alır. Bunların her birisinin de kendi içinde sonsuz mertebeleri vardır. Mesela, **Rab** isminin tecelli dairesi insanın gözünden, kulağından, aklına, hafızasına kadar nice ilâhî terbiyeleri içine aldığı gibi, haricî âlemde de havanın terbiyesinden, suyun, ziyanın, elementlerin, her bir bitki ve hayvan türünün, semanın, arşın, kürsinin, meleklerin, cennet ve cehennem terbiyesine kadar sonsuz mertebeleri vardır.

"Ehl-i imanın, hususan ehl-i tarîkatın her vakit tekrarla 'Lâ ilahe illâ Hû' demeleri, tevhidi yâd ve ilan etmeleri gösterir ki; tevhidin pek çok mertebeleri bulunuyor."(1)

1) bk. [Şuâlar, Yedinci Şua.](#)